

Yalanı Yakalamak

Suistimal hile, gizleme veya güven sarsıcı olarak nitelenebilecek yasadışı olay olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanımdan görüleceği üzere suistimalin içinde gizleme ve yanıltma unsurları bulunmaktadır. Bu sebeple suistimal olan yerde yalana sıkça başvurulduğunu düşünmek yanlış olmaz. Suistimal vakalarında şüpheli kişiler seçtikleri kelimelerle ve vücut dilleriyle yalana ilişkin birçok işaret verebilmektedirler. Tecrübeli suistimal inceleme uzmanları vaka incelemelerinde gördükleri kişilerin kullandıkları kelimeleri ve vücut tepkilerini iyi gözlemleyip birçok zaman gerçek ve yalanı ayırtabilmektedirler. Kişinin karakteri, alışkanlıkları, kültür gibi faktörlerin etkisi gözardı edilemez ancak yine de aşağıdakilerden bazılarının gözlemlendiği durumlarda yalan söyleme ihtimali üzerinde durulmalıdır:

Ağız ve gözlerin saklanması

Yalan söyleyen kişi yalan söylediği anda gözlerini veya ağızını kapatabilir. Bu, kişinin söylediği yalana karşısındaki vereceği tepkiden kaçınmak için bilinçaltı yaptığı bir hareket olarak yorumlanır. Sorulan bir soruya cevap verirken gözlerini elle kapatma ya da göz kapaklarını kapatma göz kırpmaktan farklıdır ve kişinin yalan söylediğine işaret edebilir.

Cevap vermeden önceki bekleme süresi

Birisine bir soru yönelttiğinizde karşınızdaki cevap vermeden önce birkaç saniye bekleyebilir ya da hemen cevap verebilir. Bu bekleme süresi sorulan soruya göre, cevabın doğruluğuna göre değişkenlik gösterir. Uzun süre önce yaşanmış bir olayla ilgili soru sorulduğunda kişinin cevap vermeden önce bir süre düşünmesi ve hatta bazı detayları hatırlamaması normal karşılanabilir. Ancak bekleme süresi sorulan soruya bağlı olarak da değişkenlik gösterecektir. Kişiye bir suçu işleyip işlemediği gibi net bir soru sorulduğunda suçu işlememiş olan kişinin hiç beklemeden kesin bir tavırla soruya cevap vermesi beklenir. Size bundan 5 yıl önce şirketinizin kasasından 20.000 TL çalıp çalmadığınız sorulduğunda gecikmeden cevap verirken, 5 yıl önce işe giderken arabaya mı bindiğiniz yoksa taksiyle mi gittiğiniz sorulursa muhtemelen bir süre düşünmeniz gerekecektir.

Yutkunma veya boğaz temizleme

Soru yöneltilen kişi cevap vermeden önce bariz bir şekilde yutkunuyor veya boğazını temizliyorsa bu yalana hazırlık anlamında bir işaret olabilir. Yalan söyleyecek olan kişi bu hareketleriyle yalanı kurgulamak için birkaç saniye de olsa zaman kazanmaya çalışıyor olabilir ya da yalanın kişide yarattığı gerginlikten kaynaklanan ağız kuruluğunu gideriyor olabilir. Soruya cevap verdikten sonra boğazın temizlenmesi genellikle yalana işaret etmez.

Soruya soruyla cevap vermek, cevap vermektan kaçınmak

Yalan söyleyecek olan kişi yalan söylemekten kaçınmak için öncelikle soruya cevap vermeme yolunu deneyebilir. Çünkü her yalan bir yakalanma riski doğurur.

"Masraf beyanınızda gerçek olmayan harcamalar var mı?" sorusuna karşılık şunları duyabilirsiniz:

- "Ben, olmayan masraflarını beyan edecek birisine benziyor muyum?"
- "Neden böyle bir şey yapayım?"
- "Herkes ufak tefek belgesiz harcamalar yapabilir"

Gül Saraçoğlu
Ortak, Risk Danışmanlığı
Deloitte Türkiye

Abartılı ikna kelimeleri

Karşısındakini kandırmaya, yanıltmaya çalışan kişi verdiği ifadeleri ikna edici hale getirmek için dürüst bir kişiden daha fazla çaba sarfeder. Bunun için de ifadelerini çeşitli yemin sözükleriyle süsler. Öte yandan dürüst bir kişi zaten verdiği ifadeye güvendiği için bu ifadenin yalın haliyle ikna edici olacağına inanır, karşısındakini ikna etmek için abartılı ikna kelimeleri kullanmaya gerek duymaz.

Sık kullanılan bazı yeminler:

"valla", "yemin ederim", "yüzde yüz eminim"

Az detay verme

Sorduğunuz soruya doğru cevap veren kişi konuyla ilgisi olmayan ama olay anında mevcut olan detayları da ister istemez anlatır. Olay anında giyilen kıyafet, havanın durumu, çalan telefon gibi detaylar yalan ifade kurgulayan kişinin ifadesinde genellikle yer almaz. Yalan söyleyen kişi mümkün olduğunca kısa cevap vermek ister, detayları kurgulamaya çalışmaz. Ayrıca yalan söyleyen kişi vereceği her detayın onu ele vermesinden çekineceği için basit ve detaysız cevaplarla soruyu geçiştirmeye çalışacaktır.

Referanslar: SPY THE LIE: Former CIA Officers Teach You How to Detect Deception. by Philip Houston, Michael Floyd, Susan Carnicero, and Don Tennant

Association of Fraud Examiners - The 10 Tell-Tale Signs of Deception